

פרשת בהעלותך

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות וגו' (ח, ב)

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות וגו'

וברש"י, נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי כשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו כשלא הי' עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, והיינו דמצות הדלקת המנורה ניתנה לאהרן בתורת תנחומין על כי לא נשתתף הוא ושבטו עם כל הנשיאים בחנוכת המקדש.

ובהרמב"ן כת' דלא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות ולא נחמו בקטרת בקר וערב ששבחו הכתוב ישימו קטורה באפך, וכן בעבודת יום הכפורים שאינה כשירה אלא בו ונכנס לפני ולפנים וכו', ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו והלא קרבנו גדול משל נשיאים שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים, ואם תאמר משום דבשאר כל עבודות המקדש המה היו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על מה שלא הקריב נדבה כמותם לחנוכת המזבח, א"כ מה תנחומין מצא בהדלקת המנורה שהיא נמי חובה ונצטוו עליה, ועיי"ש מה שביאר שהתנחומין הוא שבא לרמז על חנוכת המנורה בימי חנוכה [בזמן החשמונאים] דהוא לעולם גם בזמן שאין בית המקדש קיים.

ובתו"י יומא [כד, ב] שכבר עמד בזה על מה דאיתא שם דהדלקה לאו עבודה היא ומשמע דאין דין כהונה בהדלקה וכדעת הר"ם, והק' דא"כ למה משמע הכא בפ' דנמסרה לאהרן ולבניו והניח בצ"ע. ובריטב"א שם תירץ דבאמת הדלקה בעי כהונה ומה דאיתא שם דלאו עבודה היינו שאם הדליקה זר אינו חייב עיי"ש. ובמשך חכמה כתב ליישב דפרשה זו מיירי בדין חינוך המנורה, ובדין חינוך נתחדשה הכא דחנוכת המנורה טעונה כהונה.

ולפי"ז יבואר דברי המדרש מהשגתו של הרמב"ן (ונראה דזהו כוונת הדברים של המשך חכמה), דהוא לפי שעיקר חלישות דעתו של אהרן היתה מחמת שנעדר ממנו להשתתף עם הנשיאים בחנוכת המקדש, וע"כ נחמו הקב"ה דאף לאהרן יהי' חינוך כלי המקדש והוא בחינוך המנורה.

והנה בעיקר נחמתו של שהקב"ה שהשיב לו חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב הנרות, ולכאורה במה הוי יותר גדולה עבודת הדלקה מעבודת הקרבת קרבנות שמצא בה תנחומין.

ונראה לבאר עפ"מ ש"כ הגרי"ז זיע"א (פ"ב מהל' כלי המקדש הל"ח) לבאר על מה שכתב בסה"מ להרמב"ם מצוה כ"ח וז"ל שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמים על המזבח הזהב וכו', ובמצוה ל"ט כתב וז"ל שצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום ואלו נקראין תמידין וכו'. ולכאורה צ"ע דמ"ש דבמצות התמידין נקט לשון צונו וכו' דהוא לשון הכולל כל ישראל ולא הזכיר שם כהנים כלל כמו שהזכיר בהקטרת הקטרת. והרי בקרבנות שהזכיר כן הוא משום דעיקר המצוה היא על הציבור, דקרוב ציבור הוי ואינהו הבעלים על הקרבן והם המחוייבים בזה, והכהנים רק מעשה העבודה הוא דקעבדי מדין הכשר הקרבן שאין העבודה מתכשרת אלא בהם, ומבואר נידון בגמ' אם הכהנים בעבודתם שלוחי דידן הוי או שלוחי רחמנא. וא"כ הכי נמי בקטרת שקרבן ציבור הוא, כמו תמידין ומוספין ושאר קרבנות ציבור שחובתה היא חובת הציבור כמבואר בזבחים דף ק"ט, ורק שמעשה העבודה נעשית ע"י כהנים דכך היא הוכשרה, וא"כ למה גבי קטרת שינה הרמב"ם לשונו וכתבה דהמצוה היא על הכהנים. ובהרמב"ם הי' אפשר לומר דנקט לישנא דקרא, דגבי קטרת כתיב והקטיר עליו אהרן וגו', וגבי תמידין כתיב צו את בני ישראל וגו', ובאמת דבעיקר הדין והמצוה אין שום חילוק בין קטרת לשאר קרבנות ציבור. אמנם יעוי"ש בחינוך מצוה ק"ג שכתב בזה הלשון וז"ל שנצטוו הכהנים להקטיר קטרת סמים וכו', ובסוף המצוה סיים ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה, ובמצוה ת"א גבי תמידין כתב וז"ל שנצטוו ישראל שיקריבו ע"י משרתי הש"י שהם הכהנים שני כבשים וכו', ונוהגת מצוה זו בזה"ב, והיא מן המצוות שהן מוטלות על הציבור ויותר על הכהנים, ואם שמא ח"ו יתרשלו בה שלא להקריבם בכל יום ביטלו עשה זו, והשגגה נתלית על כל עדת בני ישראל היודעים בדבר אם יש כח בידם לתקן בשום צד עכ"ל. וצ"ע מהו החילוק שביניהם והלא גם קטרת ק"צ היא. ובאמת דגם מדברי הרמב"ם עצמו יש ללמוד דיש חילוק ביניהם, ודוקא גבי קטרת הציווי הוא לכהנים מדקבע מצוה זו דקטרת בהדי מצות הנוהגות בכהנים כמו ברכת כהנים וקידוש ידים ורגלים

פרשת בהעלותך

והבערת אש במזבח, ולא קבע אותה בהדי שאר ק"צ כמו תמידין ומוספין, וכ"ז צריך ביאור ותלמוד. וכתב הגרי"ז זיע"א דע"כ נראה ללמוד ולהוכיח מזה דאע"ג דקטרת בעצמותה ודאי קרבן ציבור הוא כשאר ק"צ, מ"מ בנוגע לענין גוף המצוה חלוקה היא ביסוד חיובה וקיום מצוה, דכל ק"צ עיקר דינם הוא דין חיוב קרבן שהציבור חייבין בקרבן זה כמו כל מחוייבי קרבן של יחיד, ומצותן מתקיימת עי"ז שהציבור מתכפרין בו והקרבן עולה להן ככל קרבנות הקריבין ועולין לבעליהן, משא"כ מצות הקטרה עיקר מצוה הוא שיהא מעשה הקטרה בכל יום על המזבח הזהב, ואין לך במצוה אלא חיוב מעשה הקטרה בלבד, וזהו כל עצם קיום מצוה מה שהקטרת נקטרת על המזבח בכל יום ויותר אין לנו בה. והביא שם דכבר נשאל הגר"ח זיע"א על קטרת שהוקטרה שלא לשמה אם שייך הדין דלא עלתה לבעלים לשם חובה כמו בכל קרבנות הנעשין שלא לשמן, והשיב די"ל דאין צריך להקטיר קטרת שנית דבכר נתקיימה המצוה עכ"ד. ודבריו הן הן הדברים דקטרת כל עצמה היא רק מצות הקטרה בלבד שיוקטר ממנה בכל יום על המזבח, וגם בקטרת שהוקטרה שלא לשמה אף דבה"ל קרבנות לא עלתה לבעלים מ"מ מצות מעשה הקטרה מיהא נתקיימה וא"צ להקטיר קטרת אחרת, והיינו משום דשאני קטרת בעיקר מצוה משאר ק"צ דאין לך בה רק מצות מעשה הקטרה בלבד ואין בה גדרי ריצוי, ובעצם מעשה ההקטרה מתקיימה כל מצוה, ולא כשאר ק"צ שעיקר קיום מצוותם הוא במה שהציבור מתכפרין בו והקרבן קרב עליהן ועולה להן לשם קרבן. ואשר על כן זהו מה שחילקו הרמב"ם והחינוך ביניהם, דקטרת דכל עצם מצוה הוא רק מעשה הקטרת בלבד על המזבח, א"כ אף דחובת הבאתה הוא חובת הציבור מ"מ אין במצוה רק מעשה הקטרה גרידא שזהו רק מעשה הכהנים כמו סידור לחם הפנים והבערת אש במזבח דגם הם חובת הציבור, מ"מ עיקר מצוותן מתקיימת במעשה לבד והכהנים הם המקיימים את מעשה המצוה, וע"כ קבע לי' הרמב"ם הך דין דעבודת הקטרה בהדי מצות הנוהגות בכהנים, וכן לשון הרמב"ם והחינוך דהוי עבודה שנצטוו הכהנים דהיינו דכל גוף העבודה דהוא המעשה קיומו הוא של הכהנים, משא"כ מצות הקרבנות עיקר המצוה הוא עי"ז שהציבור מתכפרין בהקרבן, והכהנים עושין רק המעשה העבודה גרידא אבל לא דהמעשה העבודה שלהן היא עצמה הקיום של המצוה אלא קיום המצוה הוא בציבור, וע"כ בזה נקטי לה בלישנא דנצטוו ישראל, ומדוייק ג"כ לשון הפסוקים, דבקטרת הציבוי הוא על אהרן דרק החובה להבאתה הוא על הציבור, ומשא"כ בקרבנות הציבוי הוא על בני ישראל דעצם קיום מצוה שייך להם. ולהאמור י"ל, דגם אם נבוא לדון במצות עבודת הדלקת הנרות, ודאי דגוף קיום מעשה המצוה תלוי בקיום ההדלקה לחודיה ותלוי במעשה בלבד, דאין כאן דינים של ריצוי של ציבור וכו', וא"כ באמת גוף קיום המצוה נמסרה לכהונה, וכמו שבואר נמי בסה"מ להרמב"ם דכלל מצוה זו נמי בהדי מצוות הנוהגות בכהנים, יעוין שם במצוה כ"ה וז"ל שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני הש"י והוא אמרו וכו' יערך אותו אהרן ובניו, וזו היא מצות הטבת הנרות. ומעתה זהו תשובתו של הקב"ה שלך גדולה משלהם, דהיינו דבקרבנות הנשיאים שהי' קרבנות ציבור הרי גוף המצוה הי' של הציבור והנשיאים הם היו רק המקריבים, משא"כ אתה בהדלקך עצם קיום המצוה אני מוסר לך וקיומו הוא שלך. [אלא דעדיין יק' השגתו של הרמב"ן דאמאי לא נחמו בקטרת בקר וערב, דלדברינו גם קטרת עצם גוף המצוה נמסרה לכהונה וצ"ב].

מקור: רח"ש ליבוביץ ר"י פונביד'